Stichting Geschiedenis Fysiotherapie

Fysiotherapie in perspectief, 50 jaar verleden - heden.

Feminisering in de fysiotherapie?

Tekst: Huub Vossen PT, MMT, Dr. Anton de Wijer.

Inleiding

Slechts één op de vijf deelnemers aan een opleiding in gezondheid en welzijn is man.[1]

Dit is de conclusie van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) ten aanzien van de onderwijsdeelname in 2017-2018.[1] Als we inzoomen op de cijfers van het CBS bestaat bij de geneeskunde faculteit 34% van de studenten uit mannen en bij het HBO ligt dit percentage op 30%.[1] In Medisch Contact wordt opgemerkt dat dit percentage nog relatief veel is omdat de tendens is dat het aantal vrouwen ten opzicht van mannen, werkzaam in de zorg, blijft toenemen.[1] In 2017-2018 werden steeds minder mannen opgeleid in deze sector en in de verpleegkunde is onderwijsdeelname slechts 10%.[1]

Deze tendens werd ook geconstateerd door het Nationale Studiekeuze Onderzoek (NSKO) waaruit bleek dat steeds minder mannelijke VWO-leerlingen zich oriënteren op een opleiding in de gezondheidszorg. Veel mannelijke leerlingen verdwijnen massaal naar de technische universiteiten.[2] Deze ontwikkeling in het middelbaar onderwijs wordt betreurd door de Koninklijke Nederlandse Maatschappij der Geneeskunde (KNMG) waar Marlies de Rond, beleidsadviseur opleidingen, aangeeft dat 'juist die technische mensen' in deze tijd ook hard nodig zijn in de gezondheidszorg en met name ook in de geneeskunde.[2]

Hoe is het gesteld met de feminisering in de fysiotherapie?

De fysiotherapie steekt af bij deze cijfers van het CBS ten aanzien van deze verhouding tussen man/vrouw in de beroepen in de gezondheidszorg.

Het Nivel geeft een overzicht van 2003-2012 waaruit blijkt dat er een evenwichtige verdeling is tussen mannen en vrouwen in de extramurale setting.[3]

Tabel 1: Aantal extramuraal werkzame fysiotherapeuten naar geslacht, op 1 januari

	Mannen		Vrouwen		Totaal	
	abs	%	abs	%	abs	%
2003	6.702	49,4	6.872	50,6	13.574	100,0
2005	6.777	48,8	7.099	51,2	13.876	100,0
2008	7.198	46,4	8.317	53,6	15.515	100,0
2010	7.563	45,2	9.180	54,8	16.743	100,0
2012	7.885	44,3	9.917	55,7	17.802	100,0

In 2017-18 volgden evenveel mannen als vrouwen de opleiding tot fysiotherapeut.[1] Als we terugblikken in de tijd naar bijv. de jaren 70 van de vorige eeuw dan is er ten aanzien van de man-vrouw verdeling nog steeds niet veel veranderd. De toenmalige opleidingen hanteerden een strenge selectie waarbij de man/vrouw verhouding kunstmatig op fiftyfifty werd gesteld. Immers het vak fysiotherapie is geen uitgesproken mannen of vrouwen beroep en de patiëntenpopulatie eveneens niet. Zo werd er althans geredeneerd destijds. Het beeld wat wel bestond bij sommigen was dat je fysiek sterk moest zijn om fysiotherapeut te zijn maar dat is nooit een expliciete selectie-eis geweest al kende sommige opleidingen een fysieke keuring en ook een fysieke vaardigheidstest om toegelaten te worden.

Als we momenteel kijken naar het aantal BIG-geregistreerde fysiotherapeuten werkzaam in de zorg zien we alleen bij de leeftijd vanaf 55 jaar een gelijkmatige verdeling tussen mannen en vrouwen. Hier zien we een discrepantie tussen gelijke aantal studenten (verhouding mannen: vrouwen) op de opleidingen en het aantal fysiotherapeuten die deelnemen aan het arbeidsproces (in 2017). Er gaan kennelijk meer vrouwen dan mannen aan de slag met het diploma fysiotherapie op zak. De reden hiervan kunnen we niet achterhalen. Mogelijk stromen zij door naar een vervolgopleiding.

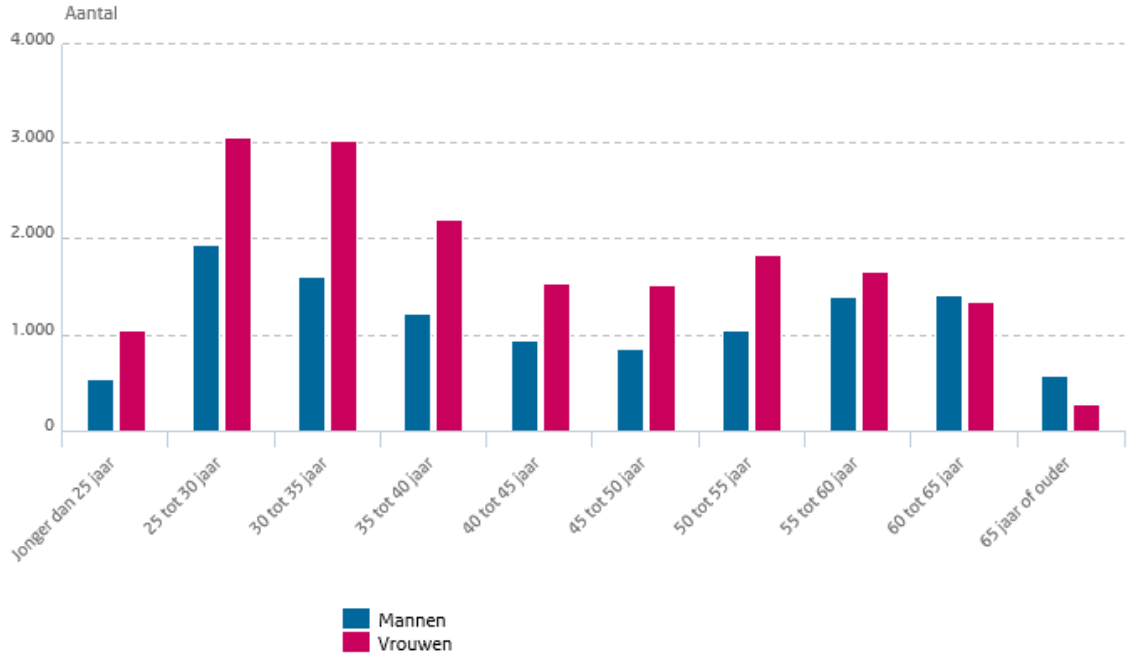

Cijfer uit 2017 (laatste update) van aantal werkende fysiotherapeuten. Kerncijfers uit de "De Staat van Volksgezondheisdzorg 2017. Totaal 28.940 BIG-geregistreerde Fysiotherapeuten werkzaam in 2017.

Dat in het verleden in de heilgymnastiek vooral namen van mannen opduiken in de literatuur en/of beschrijvingen heeft eerder te maken met het feit dat rond 1900 weinig vrouwen deelnamen aan het arbeidsproces en dat vrouwen vaak veel weerstand moesten overwinnen als zij toch kozen voor een beroep als heilgymnast. In dit kader belichten we een voorbeeld van een opmerkelijke gymnastieklerares, heilgymnast en fysiotherapeut, Jeanne Muller-Maas die haar carrière begon rond 1900, dit tegen alle opvattingen in van die tijd.

Wie was Jeanne Muller-Vermaas?

Jeanne Muller was een dochter uit een predikanten-gezin en wilde al van jongs af aan gymnastieklerares worden.[5] Dit was tegen het zere been van haar ouders omdat dit ongehoord was in die jaren. Jeanne Muller wist tegen de stroom in te zwemmen en volgde een opleiding tot gymnastieklerares in Utrecht.[5]

In 1900 slaagde zij erin om een aanstelling te krijgen aan de Hogere Burgerschool (HBS) in Hilversum en was zij tevens werkzaam op verschillende scholen (Godelindeschool en meisjesinternaat Hill House).[5]

In 1904 besluit Jeanne Muller zich bij te scholen in de Zweedse gymnastiek (de voorloper van de heilgymnastiek). Tevens bezoekt zij de school van August Abrahamson (the Swedisch educational sloyd) in Nääs.[5] Jeanne Muller maakte tevens carrière op sportgebied en deed mee aan de Olympische spelen in Antwerpen in 1920 en werkte destijds in Brussel bij het "Institut de Gymnastique medicale" van Leon du Pont[5].

In 1921 komt zij te werken bij het "instituut voor Heilgymnastiek en Massage" van Jeanne Vermaas en trouwt

in 1926 trouwt met de broer van collega Vermaas.[5]

Verdere ontwikkeling naar heilgymnast.

De interesse om zich verder te bekwamen in de heilgymnastiek was al eerder gewekt en in 1932 ontvangt Muller het officiële diploma van bekwaamheid voor heilgymnastiek en massage.[5]

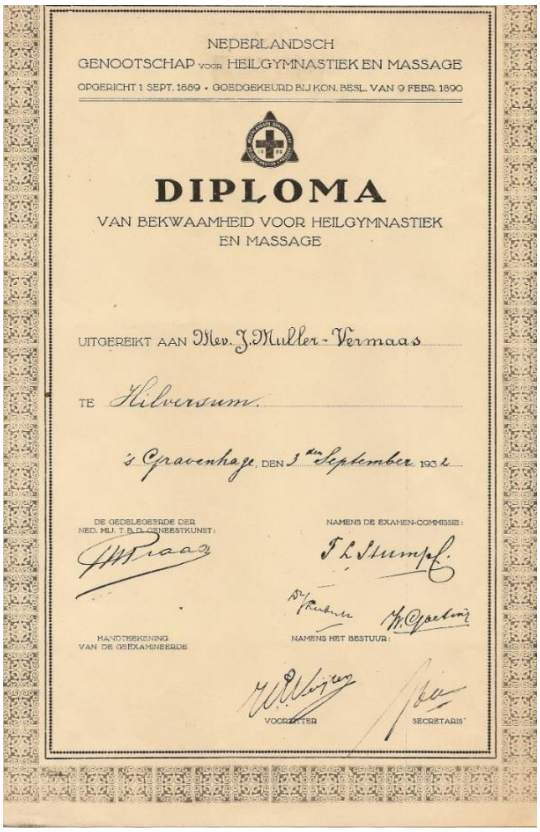

NEDERLANDSCH
GENOOTSCHAP voor HEILGYMNASTIEK EN MASSAGE
OPGERICHT 1 SEPT. 1889 • GOEDGEKEURD BIJ KON. BESL. VAN 9 FEBR. 1890

DIPLOMA
VAN BEKWAAMHEID VOOR HEILGYMNASTIEK EN MASSAGE

UITGEREIKT AAN Mev. J. Muller - Vermaas
TE Hilversum.
's Gravenhage, DEN 1 ste September 1932

DE GEDELEGEERDE DER NED. MLI. T. BLD. GENEESKUNST:
NAMENS DE EXAMEN-COMMISSIE:
HANDTEEKENING VAN DE GEEXAMINEERDE
NAMENS HET BESTUUR:
VOORZITTER
SECRETARIS

Waar menigeen na 32 jaren werken in de zorg al aan pensioen begint te denken begint bij Jeanne Muller de carrière als heilgymnast. Zij gaat zich daarna scholen in Physische therapie en wordt uiteindelijk fysiotherapeut. Jeanne bouwde een florerende praktijk op en bezocht patiënten aan huis.

Diploma Bekwaamheid voor Heilgymnastiek en Massage van Jeanne Muller (links). Collectie SGF.

In 1954, op 80 jarige leeftijd, kreeg zij van patiënten en verwijzend artsen een brommer cadeau, omdat haar oude brommer versleten was.[5] Dit om haar patiënten aan huis te kunnen blijven bezoeken. Voor Jeanne Muller geen leeftijd om te stoppen dus. Hoeveel brommers zij na haar 80e heeft versleten konden we niet meer achterhalen wel dat ze tot haar 88e met haar brommer patiënten bleef bezoeken en tot haar 98e is blijven werken.

Praktijk en woonruimte van Jeanne Muller. Collectie SGF

Praktijkruimte van Jeanne Muller: met apparatuur voor tractie (cervicaal), oefenapparatuur, UKG met kooi van Faraday, elektrotherapie en een Vibrax 3D. Collectie SGF.

Er stonden in 1973 grote artikelen in de Gooi en Eemlander (24 mei) en de Telegraaf over de Physiotherapeute die op de leeftijd van 98 jaar nog steeds haar vak uitoefende.[4]
Op het laatste moment in haar leven werd zij geridderd in de orde van Oranje Nassau waar Jeanne schertsend tegen de burgemeester zei: “net op tijd anders had u die medaille op de kist kunnen spelden”. Haar humor en luchtigheid bleef zij tot haar 98e behouden.[3]

Jeanne Muller aan het werk als fysiotherapeut.

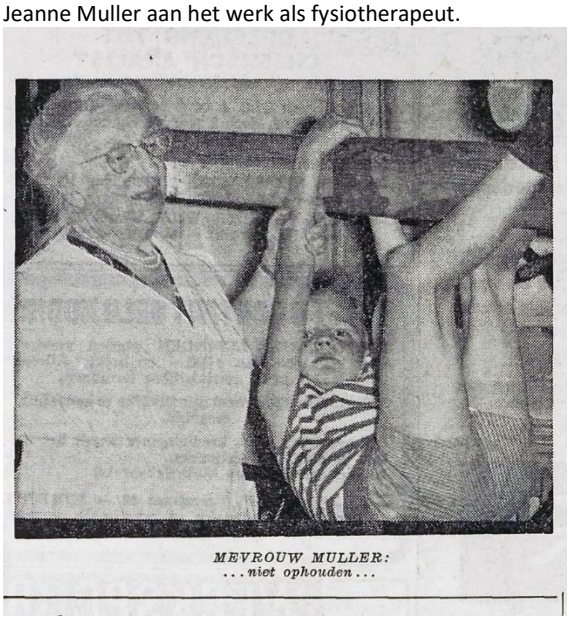

De praktijk van Jeanne Muller-Vermaas waar zij tot haar 98e heeft gewerkt (links). Collectie SGF.

Feminisering in de fysiotherapie?
Eigenlijk kunnen we stellen dat beeldvorming (mannenberoep of vrouwenberoep) over een beroep in de gezondheidszorg vooralsnog niet lijkt op te gaan voor de fysiotherapie. De heilgymnastiek was begin 1900 een beroep dat voornamelijk door mannen werd beoefend maar dan meer bepaald vanuit de klassieke rolverdeling tussen mannen en vrouwen in die tijd. De enorme bevlogenheid van Jeanne Muller-Vermaas herkennen we in het beroep als fysiotherapeut en zij is gevolgd door vele vrouwelijke therapeuten. Het gaat om de innerlijke drive om in de gezondheidszorg te willen werken, in dit geval de fysiotherapie.
De zorg voor de toekomst, uitgesproken door het gezaghebbende KNMG, over de voorspelde leegloop van mannen uit de opleidingen in de gezondheidszorg wordt vooralsnog niet herkend voor het vak fysiotherapie al zien we wel een grotere deelname van vrouwen na de opleiding fysiotherapie aan het arbeidsproces.

Referenties

1. Twillert van M. Feminisering van de zorg zet door. Medisch Contact, Rubriek Nieuws, 12 maart 2018.
2. Brinkman A. Feminisering op de werkvloer. We hebben het hele scala aan competenties nodig. Arts en Auto 2012 (12)16-19.
3. Van Hassel van DTP, Kenencijfers RJ. Uit de registratie van fysiotherapeuten (in de eerste lijn). Nivel, peiling 1 januari 2012.
4. Kerncijfers uit de “De Staat van Volksgezondheisdzorg”. Cijfers uit 2017 (laatste update) van aantal werkende fysiotherapeuten. https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/fysiotherapeuten-aantal-werkzaam
5. Mevrouw Jeanne Muller-Vermaas, te Hilversum die het vak wel heel lang vol hield. Biografieën van gewone en ongewone fysiotherapeuten. Stichting Geschiedenis Fysiotherapie (SGF). Urk, 2020.

Bronnen
Stichting Geschiedenis Fysiotherapie. Wim Schoemans, fysiotherapeut, filosoof. 2019

Beeldmateriaal
Stichting geschiedenis fysiotherapie (SGF). Trefpunt voor de Medische Geschiedenis in Nederland (TMGN) Foksdiep 8 Urk.

De Stichting Geschiedenis Fysiotherapie (SGF) heeft een ANBI status en is geheel afhankelijk van ondersteuning. U kunt ons steunen als begunstiger (€ 25 p/j) of als mecenas (€ 100 p/j).

Info: Stichting Geschiedenis Fysiotherapie: http://www.sgfinfo.nl/